

Suvremena slikovnica kao poticaj leksičko-semantičkog razvoja djece predškolske dobi

Živković, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:660669>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Živković

SUVREMENA SLIKOVNICA KAO POTICAJ LEKSIČKO-
SEMANTIČKOG RAZVOJA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Petrinja, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Živković

SUVREMENA SLIKOVNICA KAO POTICAJ LEKSIČKO-
SEMANTIČKOG RAZVOJA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vladimira Velički

Sumentorica: Božica Vuić, prof.

Petrinja, rujan 2024.

Sadržaj

Sažetak	4
Summary	5
1. Uvod	1
2. Jezik i njegovo usvajanje.....	2
2.1. Semantika	2
2.2. Leksik.....	4
2.3. Jezični razvoj	5
2.4. Predjezično razdoblje ili predekspresivno razdoblje	6
2.5. Jezično razdoblje.....	8
3. Slikovnica	10
3.1. Povijest termina slikovnice	11
3.2. Povijest slikovnice u svijetu.....	11
3.3. Povijest slikovnice u Hrvatskoj	12
3.4. Funkcije slikovnice	13
3.4.1. Spoznajna funkcija	13
3.4.2. Informacijsko-odgojna funkcija	13
3.4.3. Iskustvena funkcija.....	14
3.4.4. Estetska funkcija	14
3.4.5. Književno-pedagoška funkcija	14
3.4.6. Zabavna funkcija	15
3.4.7. Govorno-jezična funkcija	15
4. Suvremena slikovnica.....	15
4.1. Vrste suvremenih slikovnica	16
4.2. Slikovnica kao poticaj za leksički i semantički razvoj djeteta.....	19
5. Analiza suvremenih slikovnica	22
5.1. Pino - slikovnice za razvoj govora	22
5.2. Pia Mia slikovnice – Pia Mia u parku i Pia Mia ima novog prijatelja – interaktivne slikovnice	25
6. Zaključak	27
Literatura	28

Sažetak

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće te mu otvara mogućnost učenja istraživanja svijeta oko sebe. Tijekom povijesti slikovnica se na različite načine razvijala, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Slikovnica ima razne funkcije koje utječu na cjelokupan dječji razvoj. Jedna od njih je govorno-jezična funkcija koja potiče razvoj govora te usvajanje i proširivanje dječjeg rječnika. U ovom završnom radu opisana su razdoblja dječjeg usvajanja jezika. Svako dijete usvaja jezik na individualan način. Djeca najprije razvijaju jezik zatim govor te je njihovo usvajanje različito. Jezik ima jezikoslovne (lingvističke discipline). Svaka od njih opisana je u radu. Usvajanje jezika i govora potiče i suvremena slikovnica. Ona se pojavljuje u taktilnoj, zvučnoj i izvedbenoj koncepciji. Također, u radu su opisane i oprimjerene vrste suvremenih slikovnica. Suvremena slikovnica svojim sadržajem, odnosno ilustracijom i tekstom mora odgovarati dječjoj dobi i djetetovim razvojnim mogućnostima. Interaktivnim (dijaloškim) čitanjem slikovnice najuspješnije se razvija djetetov rječnik, odnosno leksičko-semantički sloj, a zbog sudjelovanja u razgovoru s odraslom osobom razvija se i emocionalna povezanost. Analizom suvremenih slikovnica prikazano je kako svaka od njih utječe na leksičko-semantički razvoj govora djece predškolske dobi.

Ključne riječi: slikovnica, suvremena slikovnica, dijete, razvoj govora, usvajanje jezika

Summary

A picture book is the first book that a child encounters and opens up the possibility of learning to explore the world around him. Throughout history, picture books have developed in different ways, both in the world and in Croatia. The picture book has various functions that affect the overall development of children. One of them is the speech-language function that encourages the development of speech and the acquisition and expansion of children's vocabulary. In this final paper, the periods of children's language acquisition are described. Each child acquires language in an individual way. Children develop language first, then speech, and their acquisition is different. Language has linguistic (linguistic disciplines). Each of them is described in the paper. The acquisition of language and speech is encouraged by contemporary picture books. It appears in a tactile, sound and performance concept. Also, the paper describes and exemplifies the types of contemporary picture books. A modern picture book with its content, i.e. illustration and text, must correspond to the child's age and the child's developmental capabilities. Interactive (dialogic) reading of a picture book develops the child's vocabulary, that is, the lexical-semantic layer most successfully, and due to participation in a conversation with an adult, an emotional connection develops. An analysis of contemporary picture books shows how each of them affects the lexical-semantic speech development of preschool children

Keywords: picture book, contemporary picture book, child, speech development, language acquisition

1. Uvod

Dijete već u majčinoj utrobi sluša njezine riječi i njezin glas te reagira na to micanjem u njezinoj utrobi. Rođenjem dijete je sposobno slušati zvukove iz svojega okruženja kao i riječi odraslih osoba iz njegove neposredne okoline. Također, dijete promatranjem upija sve podražaje iz okoline. U okolini su prisutne razne boje, oblici koje istražuje dodiranjem i razni predmeti kojima manipulira rukama. Svoje govorne vještine kao i vještine čitanja dijete ponajprije usvaja u obiteljskom, a potom i u okruženju predškolske i školske ustanove. Važno je da se u institucionalnom okruženju primjenjuje načelo postupnosti i individualnosti jer svako dijete na svoj način usvaja određene vještine i sposobnosti. Prema Sočo (1997), djetetu se putem novih i raznolikih situacija omogućuje daljnje učenje koje je povezano s njegovim ovladavanjem u okruženju u kojemu živi te je tako njegov govorni razvoj povezan sa ostalima fazama razvojnih zadataka.

Prvo sredstvo pisanoga traga s kojim se dijete susreće, a pomaže mu u razvijanju govornih i prečitajčkih vještina jest slikovnica. Ona je u određenoj fazi djetetova razvoja najbogatiji izvor pisane riječi s kojim se ono susreće. Relevantna literatura nudi brojne definicije slikovnice, no jedinstveni je zaključak da je ona prva dječja knjiga koja se sastoji od ilustracija i teksta ili samo ilustracija. Slikovnica može biti napravljena od različitih materijala kao što su karton, tkanina ili plastika. Svaki od tih materijala na svoj način potiče djetetovo zanimanje za slikovnicu (Kümmerling-Meibauer i Meibauer, 2017). Roditelji, odgojitelji i djetetovo okruženje uvelike pobuđuju djetetov interes za slikovnicu. Ako se dijete kvalitetno motivira, postavit će se temelji za razvoj predčitajčkih i čitalajčkih sposobnosti (Pavličević-Franić, 2005), odnosno odgajat će se osoba koja voli čitati. Međutim, slikovnica nema samo ulogu gledanja ilustracija, ona je, kao što je već ranije spomenuto, prvi tekst s kojim se dijete susreće. Slikovnicom dijete razvija semantiku i usvaja leksik. Ona obogaćuje djetetov vokabular i poboljšava njegove govorne sposobnosti (Javor, 1996: 88). Slikovnice su se tijekom povijesti mijenjale u skladu s tehnološkim razvojem tiska, a ponajprije u skladu sa senzibilitetom generacija, odnosno s doživljajno-spoznajnim mogućnostima djeteta/djece. Stoga se može pratiti forme suvremene dječje slikovnice. Djeca u današnjem svijetu odrastaju postmodernističkim društvenim okolnostima i okolnostima digitalne revolucije što se odražava na promjenu shvaćanja općih društvenih vrijednosti te svekoliku i sveprisutnu uporabu digitalne tehnologije. U tom kontekstu pratimo pojavu interaktivne multimedijске slikovnice koje su u mnogočemu zamijenile

klasične slikovnice. No u odgojno-obrazovnim ustanovama još su uvijek prisutne su klasične tradicionalne slikovnice.

Svrha je ovog završnog rada pokazati na koji način suvremena slikovnica utječe na leksičko-semantički razvoj djece predškolske dobi. Pojasnit će se što je jezik, kada se govor pojavljuje kod djece. Također objasniti će se što je slikovnica, kako ona utječe na cjelokupan djetetov razvoj (razvoj njegovog govora, razvijanje mašte te poticanje njegova samopouzdanja).

2. Jezik i njegovo usvajanje

Jezik se ne koristi samo za komunikaciju, već se njime oblikuju znanja i misli svakog ljudskog bića te se njime one i prenose. Jezik je sustav znakova koji ima određeno značenje i niz pravila kojima se povezuju ti znakovi. Svaki jezik u svijetu ima svoj koncept koji označavamo jezičnim znakom. Poštujući i prateći zadana pravila riječi se postupno spajaju u cjelinu. Uporabom znakova jezik omogućava njihovo uklapanje u koncept. Načine na koji upoznajemo svijet oko nas i na koje načine komuniciramo te čime opisujemo beskrajnost svijeta omogućava nam upravo ograničen sustav znakova (Kuvač Kraljević 2015).

Za razliku od jezika, „govor je sredstvo kojim se jezične cjeline prenose, proizvodnja zvukova koji prenose jezične simbole“ (Kuvač Kraljević, 2015). Ta dva pojma potrebno je znatno razlikovati kada je u pitanju razvoj dječjega govora. Usvajanje samog jezika proces je koji je drugačiji od usvajanja govora. Jezik ima jezikoslovne (lingvističke) discipline. To su morfologija, fonologija, sintaksa kojima se priključuju semantika i pragmatika (Kuvač Kraljević 2015).

2.1. Semantika

Semantika se može smatrati sastavnim dijelom jezikoslovlja (Palmer, 1976). Semantika je jezikoslovna disciplina koja se bavi proučavanjem značenja. „*Semantika opisuje značenja te odnose među riječima i drugim jezičnim elementima određenog jezika*“ (Kuvač Kraljević, 2015: 19). Da bismo riječi razlikovali jedne od drugih, potreban nam je opis značenja pojedine riječi. Pojedine riječi u svojoj analizi značenja imaju poseban odnos. Kuvač Kraljević navodi četiri odnosa među riječima.

Neki su od tih odnosa sinonimija (dvije različite riječi označavaju isti koncept – na primjer muzika i glazba), homonimija (jedna riječ označava dva koncepta – na primjer bor kao vrsta zimzelenog stabla ili bor kao kemijski element), polisemija (jedna riječ ima više značenja koja su međusobno povezana – na primjer riječ list znači list na drvetu te su njemu po osobini (tankoća) slične list papira i riba (list), antonimija (dvije su riječi suprotne po značenju – na primjer crno i bijelo). (Samardžija, 2003 prema Kuvač Kraljević, 2015: 19)

U kontaktnom kontekstu među riječima moguće je prepoznati značenjski odnos hiperonimije i hiponimije.

„Hiperonimi su riječi šireg značenja nadređeni hiponimima. Hiperonim životinja nadređen je hiponimima slon, mačka, pas i jelen. No isti pojam koji je u jednom odnosu hiponim, u drugom može biti hiperonim. Tako je riječ pas hiperonim hiponimima labrador, pudlica, lovački pas i malamut.“ (Kuvač Kraljević, 2015: 19)

Za nove pristupe semantici bitan je pojam kategorije. Prema Kuvač Kraljević kategorija označava pojmovni skup koji dijeli određena obilježja te koji ima nadređen pojam kao ime same kategorije. Tradicionalni pristupi semantici članove kategorije gledali su kao nositelje niza zajedničkih značenjskih obilježja. Eleanor Rosch (1973,1975) u svoj rad unijela je novosti tvrdeći da u pripadnostima članova kategorije postoji stupnjevitost. Kako ona tvrdi, postoje bolji predstavnici članova kategorije, dok su neki na samom rubu i oni dijele pojedine karakteristike s prototipnim članovima kategorije.

Kad bismo slično istraživanje proveli u hrvatskome, kao prototipne ptice vjerojatno bi bili izdvojeni golub i vrabac. U primorskim bi krajevima Hrvatske kao prototipna ili jedna od prototipnih ptica bio izabran galeb. (Kuvač Kraljević, 2015: 20)

Ona se kao i cijeli jezični sadržaj usvaja postupno. U ranoj fazi razvoja govora djeca uče metodu dodavanja određenog morfema nekoj riječi kojom mogu prenijeti određeno značenje poput predmeta radnje, mjesta radnje i sredstva. Djeca u najvećem broju slučajeva prvo usvajaju imenice jer su povezane s predmetima u njihovom neposrednom okružju. Potom usvajaju glagole koji su konceptualno složeniji (pregled: Dhillon, 2010; hrvatski: Kovačević i sur., 2007; Jelaska i Kovačević, 2001; Hržica, 2011; 2012 prema Kuvač Kraljević, 2015). Istraživanja koja su provedena pokazuju da su pridjevi vrsta riječi s kojima se dijete najkasnije susreće, odnosno u kasnijoj fazi razvoja govora dolazi do njihove uporabe u sintagmatskom i rečeničnom kontekstu. Razlog tome je teže povezivanje riječi s njezinim konceptom osobine. Za bolje usvajanje pridjeva kao vrste riječi, izrazito je važna uloga roditelja. Bilo bi poželjno da roditelji pridjeve koriste u parovima s imenicama ili s drugim riječima semantičke kategorije (Tribushinina i sur., 2013 prema Kuvač Kraljević, 2015.).

Pojam koji se pokazao kao važan prilikom usvajanja članova kategorija naziva se prototipnost. Prototipne članove djeca će najprije usvojiti zbog percepcije okoline oko sebe (Rosch, 1975). Nakon usvojenih članova, djeca će usvojiti kategorijski naziv i na kraju rubne članove (Kuvač Kraljević, 2015.).

2.2. Leksik

Leksik (franc. *lexique*, prema grč. λέξις: riječ) označava ukupnost riječi koje ulaze u sustav nekog jezika ili narječja. Često se dijeli na opći, koji obuhvaća riječi općega jezika i specijalni leksik. Jezikoslovna disciplina koja se bavi njime zove se leksikologija. Ovisno o tome koliko je dijete izloženo govornoj komunikaciji među odraslima, kognitivnim sposobnostima i jezičnom unosu razvija se njegov leksik.

Veća izloženost jezičnome unosu i češća uporaba riječi u različitim kontekstima, omogućuje lakše procesuiranje novih leksema i brže umrežavanje s ostalim riječima iz umnoga leksikona. Tako se ostvaruje viša razina leksičke kompetencije te povećava sposobnost korištenja vokabulara. (Aladrović Slovaček i Pavličević-Franić, 2018) Dijete usvaja riječi slušanjem govora odraslih osoba. Što je dijete više izloženo razgovoru odraslih osoba, više će riječi moći usvojiti te razumjeti njihovo značenje. Mnoga istraživanja govore o tome da djeca s kojom se više razgovara imaju prošireniji rječnik, a to može biti povezano s obrazovanjem roditelja, socijalnom situacijom ili općenito društvenom sredinom (Hart i Rasley 1995; Huttenlocher i sur. 1991; Tomasello, Mannle i Kruger 1986 u: Brynes i Wasik 2009 prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023). Novu riječ koju usvoji moći će svrstati u svoj postojeći vokabular te će je znati primijeniti u sličnom ili posve novom kontekstu. Zbog toga je vrlo bitno da odrasli budu govorni uzor djeci jer će jedino tako djeca moći usvajati nove riječi, razumjeti njihovo značenje i stvarati nove rečenice i tako dalje razvijati svoj vokabular.

Dijete svaki dan usvoji neku novu leksičku stavku koju dodaje svome individualnome umnome leksikonu, a nakon uspješne recepcije i općemu leksikonu. Predškolsku dob dijete završava s prosječno 10.000 riječi. (Aladrović Slovaček i Pavličević-Franić, 2014) Slušanjem govora odraslih, dijete usvaja nove lekseme. Naučene lekseme dijete pridodaje svojem rječniku. Da bi novi leksem znao koristiti u općem leksiku, mora znati njegovo značenje i način na koji će ga znati upotrijebiti u razgovoru s drugima.

2.3. Jezični razvoj

Prema Kuvač Kraljević i Kologranić Belić (2015) jezični se razvoj kod djece poput emocionalnog, spoznajnog i socijalnog smatra procesom. Usvajanje jezika individualno je i različito kod svakog djeteta. Djetetov jezični razvoj koji traje tijekom njegova cijeloga života počinje prije rođenja. Istraživanja su pokazala da fetus u majčinoj utrobi itekako razumije i sluša glas, posebice majčin glas (Karmiloff i Karmiloff-Smith, 2003 prema Kuvač Kraljević i Kologranić Belić, 2015). Vrsaljko i Paleka (2019) kažu da su za usvajanje materinskoga jezika potrebna četiri aspekta: „usvajanje glasovnog sustava (počinje s fiziološkim krikom odmah nakon rođenja djeteta), upotrebu jezičnih oblika vlastitog jezika, tj. gramatiku, sposobnost razumijevanja i priopćavanja značenja, tj. semantiku i sposobnost da se upotrebom govora nešto uradi ili postigne, tj. da se komunicira“ (Vrsaljko i Paleka, 2019: 142) Oni međusobno ovise jedan o drugome. Djetetovo usvajanje jezika počinje prije djetetove prve riječi. Ono uspostavlja vezu s majkom koja će mu pomoći da bolje razumije svijet oko sebe, da bolje ovladava glasovni i gramatički sustav jezika kako bi mu se ostvarile želje i potrebe. Ono potom ulazi u svijet odraslih i samu jezičnu zajednicu za lakše spoznavanje kulture (Prebeg-Vilke 1991 prema Vrsaljko i Paleka, 2019).

Razvoj dječjeg govora je veoma složeni i suptilan proces, koji se odvija po utjecajem mnoštva različitih čimbenika. Govor je socijalni fenomen i njegov je razvoj moguć isključivo u uvjetima ljudskog okruženja. (Posokhova, 1999: 9)

Bitan čimbenik za razvoj djetetova kvalitetnog života čini sposobnost komunikacije. Kako bi dijete moglo izraziti svoje želje, osjećaje i potrebe te kako bi se povezal o ostalima najvažnija je prisutnost jezika kao dijela života (Kenn i Masterson (2004) prema Vrsaljko i Paleka, 2019). Govoreći o djetetovom govornom razvoju, Piaget je 1920. opisao tzv. *egocentrični govor* u koji je uključio riječi i slogove koji se ponavljaju i koji nemaju funkciju, potom djetetov monolog te na kraju monologe u drugom licu koji potiču djetetov govor (Prebeg-Vilke 1991 prema Vrsaljko i Paleka, 2019.). Chomsky je tvrdio da djeca bez obzira na razlike u inteligenciji i okružju usvoje strukturu jezika (Prebeg-Vilke 1991 prema Vrsaljko i Paleka, 2019.).

Usvajanje jezika dijeli se na predjezično i jezično razdoblje. Kuvač Kraljević (2015) u svojoj knjizi opisuje da je tumačenje pojma *predjezično razdoblje* pogrešno jer bi značilo da je to razdoblje u kojem dijete ne usvaja jezik. Dijete iako ne usvaja govor, putem zvukova i glasova ono ostvaruje interakciju s okolinom. Stoga Kuvač Kraljević smatra da bi bilo ispravno govoriti o predekspresivnom i ekspresivnom razdoblju jezičnog razvoja.

2.4. Predjezično razdoblje ili predekspresivno razdoblje

Čim se rodi, novorođenče počinje komunicirati sa svojom okolinom. Raznim vrstama ekspresijama lica (uvlačenje usana, škiljenjem) i zvukovima (plakanje) komunicira s ostalima (Reed, 2005 prema Kuvač Kraljević 2015). U predjezičnom razdoblju dojenče komunicira, ali ne proizvodi jezične strukture i ono traje do prve djetetove godine ili do trenutka pojave njegove prve riječi. Razlikovanje govora od drugih zvukova te njegova usredotočenost na njega, novorođenče već razlikuje nakon trećeg dana života. Novorođenče počinje u prvim tjednima proizvoditi refleksivni plač i vegetativne znakove. Poslije prvog mjeseca razlikuje konsonante i bez obzira na visinu tona glasa prepoznaje vokale (Sharp i Hillenbrand, 2008 prema Kuvač 2015). Faze razvoja govora opisuje Posokhova u svojoj knjizi *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Prema ovoj autorici prva faza razvoja govora traje od djetetova rođenja do 8. tjedna, tj. 2 mjeseca. Ona opisuje tu fazu kao fazu fiziološkog krika i refleksnog glasanja. Beba odražava fiziološko i emotivno stanje spontanim glasanjem. Osim što čini spontane pokrete gornjih udova, dijete nesvjesno pokreće govorne organe. Krik ima vrlo važno značenje u procjeni pa je tako krik zdravog novorođenčeta glasniji, bistriji, čišći, s kratkim uzdahom i produljenim izdahom. Mogućnost poremećaja govora može biti kada je krik prodoran ili vrlo tih, prisutnost kratkih naglih vriskova ili tihog jednoličnog stenjanja te kada dijete plače nekoliko dana za redom bez bolova ili smetnje. Prva je faza važna za cjelokupni govorni razvoj te se u njoj počinju stvarati prve senzomotoričke živčane veze. Beba svoje slušanje razvija zbog velike osjetljivosti na glasove ljudskog govora (Posokhova, 1999).

Gukanje je kombinacija produženih vokala i guturalnih glasova zbog položaja larinksa te ono traje između šestog i osmog tjedna. Ono se uglavnom javlja u interakciji s odraslima (Sharp i Hillenbrand, 2008 prema Kuvač Kraljević, 2015). U kontaktu s odraslima, između šestog i osmog tjedna pojavljuje se prvi socijalni smijeh (Posokhova, 1999). Međutim prema Kuvač Kraljević, 2015 smijeh se javlja oko 16. tjedna.

Druga faza prema Posokhovej, (1999) traje od osmog do 20. tjedna, tj. od 2. do 5. mjeseca. U toj se fazi pojavljuje kvalitetna promjena krika, pojava osmijeha i gukanje. Dijete u ovoj fazi počinje ovladavati intonacijom koja je prvi element ljudskog govora. Krik je u ovoj fazi veoma izražajan i bogat te se mijenja ovisno o bebinu stanju. Izgovarajući kratke glasove dijete reagira na govor roditelja. Ostvarivanje bogate emotivne komunikacije bitno je ostvariti s djetetom u ovoj fazi. U drugoj fazi ostvaruje se bitna uloga prijelaza od refleksnog glasanja prema komunikativnom glasanju. U četvrtom mjesecu pojavljuju se počeci imitacije i aktivno smijanje

zbog emotivne komunikacije s odraslima. Na početku gukanja javljaju se samoglasnici, a na kraju druge faze javljaju se reducirani suglasnici. Glasovi prisutni tijekom gukanja pojavljuju se usred izdaha (Posokhova, 1999).

Oller, (1980) prema Kuvač Kraljević nazvao je vokalnu igru fazom širenja koja se javlja između 16. i 20. tjedna. Kod bebe se javljaju različiti vokali i konsonanti. Proizvodnjom guturalnih glasova *k* i *g* u ranoj fazi gukanja koji su posljedica pretežitog ležanja, ono u ovoj dobi proizvodi glasove *m*, *n*, *p* i *d* i počinje se igrati sa svojim vokalnim organima zbog pokušaja imitacije glasova koje čuje. Vokalna igra važna je za dojenčce zbog osvještavanja vokalnih organa.

Treća faza prema Posokhovej, (1999) traje od 16 do 20 do 30 tjedna (4-5 – 7,5 mjeseca) i u njoj se pojavljuju glasovne igre i brbljanje. U usnoj šupljini nalazi se više prostora za različita i složenija kretanja jezikom pa se sve više pojavljuju suglasnici. Prvo se pojavljuje početno slogovno glasanje koje prelazi u slogovno brbljanje. Ono se sastoji od ponavljanja slogova uz kontrolu sluha. Proces u govornom razvoju je od velike važnosti zbog spajanja odvojenih glasova u njihove sekvence na temelju čega se razvija govor.

U četvrtoj fazi koja traje od 20 do 25. do 50. tjedna (5-7,5 – 12,5 mjeseca) prati se aktivno slogovno brbljanje. Glasovi dječjeg brbljanja počinju zvučati poput pravih glasova materinskoga jezika zbog akustičkih kvaliteta (Posokhova, 1999). *Primjerice ma-ma, ba-ba, ta-ta okolina prepoznaje kao one sa značenjem i potiče njihovu proizvodnju.* (Oller i Ellers, 1988 prema Kuvač Kraljević, 2015: 28)

Brbljanje postaje socijalno i samostalna komunikativnost te se istovremeno razvija početak razumijevanja ljudskoga govora. Razumijevanje značenja djeteta pokušava usvojiti putem usmjerenih aktivnosti roditelja (Posokhova, 1999).

Kuvač Kraljević brbljanje dijeli na reduplicirano koje se javlja između 6. i 9. mjeseca te u njemu djeteta proizvodi slogove iste glasovne strukture i na nereduplicirano brbljanje koje počinje oko 8. – 9. mj. u kojem se proizvodi niz različitih slogova.

Na kraju prve godine života, djeteta reagira na vlastito ime, na riječ „Ne!“ i na jednostavan nalog („Daj mi loptu!“) te usmjeruje pogled prema imenovanim osobama i igračkama. (Posokhova, 1999: 19)

Faza brbljanja smatra se bitno osjetljivom za razvoj govora jer je djeteta osjetljivije na elemente materinskoga jezika i njegovo usvajanje. U procesu razvoja govora ne razvija samo govor, već i slušanje i pokrete (Posokhova, 1999). Brbljanje je početak produktivnog razvoja fonološke svjesnosti (Kuvač Kraljević, 2015). Završetkom predjezičnog ili predekspresivnog razdoblja, djeteta prelazi u novo razdoblje tj. jezično razdoblje koje počinje od djetetove prve godine.

2.5. Jezično razdoblje

U prvoj godini djetetova života intenzivno se razvija element intonacije govora. U pripremi je razumijevanje glasovne baze govora. Razvoj govora gleda se od djetetove prve godine te se prati prema upotrebljivosti broja riječi (Posokhova, 1999).

Prema Kuvač Kraljević dijete proizvodnjom prve riječi u prvoj godini ulazi u jezično razdoblje. Holofraza je razdoblje u djetetovu govoru koje označava višestruko značenje djetetove riječi koja se pojavljuje između 10. i 14. tjedna.

To znači da riječ mama, kao najčešće proizvedena prva riječ, može značiti nahrani me, podigni me, presvuci me, itd., odnosno da ima glagolsku funkciju i to optativa – željnog načina i imperativa – zapovjednog načina. (Reed, 2005 prema Kuvač Kraljević, 2015: 29)

Autor Scovel, 2001 navodi holofrazu kao most s kojega dijete razdoblje plača prenosi u noviji svijet prepun frazi, surečenica i rečenica.

Djetetova se sposobnost proizvodnje prve riječi prema MacWhinneyju (2001) temelji na tri prethodno razvijene sposobnosti: 1) sposobnosti uočavanja glasova, 2) mogućnosti kontroliranja vokalne proizvodnje koja se razvija u kasnijem brbljanja i 3) razvijenosti simboličke funkcije. (Kuvač Kraljević, 2015: 29)

Za razliku od odraslih i njihove fonologije riječi, djetetove prve proizvedene riječi su povremene, neujednačene i promjenjive. Fonološka prisutnost postaje sve vidljivija zbog prepoznatljivih, sustavnih i stabilnijih te brojnijih riječi. Djeca počinju s usvajanjem morfologije i morfonologije prije ovladavanja fonetike. Između 12. i 15. mj. djeca postaju svjesna vlastite fonologije, tj. shvaćaju da mogu proizvesti vlastite glasove tj. foneme (Menn i Stoel-Gammon, 1995 prema Kuvač Kraljević, 2015).

Autorica Posokhova tvrdi da dijete, ali i odrasla osoba, ima dva rječnika koji se dijele na aktivni i pasivni. Pasivni rječnik označava djetetovo poznavanje riječi, međutim ono ih ne koristi u vlastitu govoru. Aktivni rječnik bitniji je od pasivnog zbog djetetove upotrebljivosti riječi koje zna i razumije i koje su mu potrebne u svakodnevnom govoru. Mentalni razvoj procjenjuje se prema opširnosti aktivnog rječnika.

Semantika i početni razvoj aktivnog rječnika posljedice su prve izgovorene riječi (Kuvač, 2007 prema Kuvač Kraljević, 2015). U razdoblju od 12. do 18. mjeseca pojavljuju se referencijalne vrste riječi kojima dijete imenuje osobe, bića i stvari iz svoje okoline i nerefencijalne ili socijalno-pragmatičke koje označavaju riječi koje dolaze u djetetovoj interakciji s njemu nepoznatim ljudima (Barrett, 1995 prema Kuvač Kraljević, 2015). Dijete u svoj leksikon mjesečno pohranjuje oko 9 riječi. Tijekom razdoblja pohranjivanja riječi se pojavljuje leksički brzac. Leksički brzac označava nagli porast rječnika kod djeteta u 18. mjesecu (Kuvač

Kraljević, 2015). Prema Posokhovej, (1999) jednogodišnje dijete manipulira s nekolicinom riječi, dvogodišnjak s 200-300 riječi, a trogodišnjak s 1500 – 2000 riječi.

Zbog leksičkog brzaca, dijete ima priliku manipulirati s rečenicama, spojevima riječi itd. Istraživanja leksičko-gramatičkoga razvoja pokazuju da je gramatika i njezin razvoj blisko povezan s razvojem leksika. Razdoblje dvočlanih iskaza je razdoblje u kojem je dijete spremno povezivati dvije riječi koje se mogu povezati u rečenice (npr. *Ne to!, Tata daj!, Gdje lopta?*) (Kuvač Kraljević, 2015). Dvogodišnjak puno više riječi razumije nego što može izreći. U ovom razdoblju djetetu pojedina riječ može označavati više značenja. Međutim ta se pojava smanjuje i nestaje kada dijete dodatno obogati svoj rječnik novim i nepoznatim riječima (Posokhova, 1999). Usvajanjem novih riječi dijete radi cijeli niz pogrešaka, sužavanja i poopćavanja na razini morfologije i semantičko-leksičkoj razini. Pogreške se pojavljuju zbog djetetova napretka u uspostavi jezičnih pravila i njegove produktivnosti (MacWhinney, 2001 prema Kuvač Kraljević, 2015).

Osnova materinskoga jezika trebala bi biti usvojena između treće i četvrte godine. Jezik u njezinoj osnovi postaje sredstvo za djetetovu interakciju s drugima. Zbog posjedovanja određenog broja riječi, dijete može primjenjivati pravila morfologije čime slaže riječi u sintaktičke strukture. Pritom dijete ulazi u sve složeniji svijet jezika.

U fonologiji to znači bolju ovladanost fonemima jezika, u morfologiji usvojenost i uporabu većeg broja različitih vrsta morfema i pravila morfonologije, na semantičko-leksičkoj razini povećanje broja riječi i značenja riječi te stvaranje složenije mreže mentalnoga leksikona, a na sintaktičkoj povezivanje riječi u složenije sintaktičke strukture uz što pravilnije morfološko označavanje. (Kuvač Kraljević, 2015: 31)

Peta godina djetetova života smatra se granicom za usvajanje govora i materinskog jezika, a nakon pete godine počinje usavršavanje i nadograđivanje (Vrsaljko i Paleka, 2019). Istraživanjem se potvrdilo da djeca predškolske dobi pojedine riječi izgovaraju drugačijim načinima kako bi ih odrasli shvatili:

- Opisivanje - opisuje se riječ tj. predmet po njegovoj namjeni umjesto da se imenuje
- Zamjenjivanje riječi ili nepravilno imenovanje predmeta - dijete ne koristi pravilan naziv iako zna čemu stvar služi
- Uporaba višeg rodnog pojma – dijete ne zna imenovati stvar ili biće iako ga prepoznaje po slici
- Stvaranje vlastitog izraza – ubrajaju se riječi koje dijete izmišlja i gradi

Takve riječi i postupci čine ogromnu vrijednost u stvaralaštvu govora djece predškolske dobi (Vodopija, 2006 prema Vrsaljko i Paleka, 2019.).

Posljednja jezična sastavnica jest pragmatika, tj. poznavanje uporabe jezika u suodnosu. Djeca otkrivaju značenje neke riječi te njezin prihvatljiv iskaz u svakodnevnoj komunikaciji. Različite kulture imaju različitu uporabu gramatike i njezinih sastavnica. Prilagodba jezika u trenutačnim situacijama pridonosi djetetovom iskustvu koje na njega vrši okolina. Usvajanje jezika je proces kojim se određuju brojne promjene u jezičnim sastavnicama. Svaka se jezična sastavnica ne razvija samostalno te čini preduvjet za razvoj sljedeće. Razvoj ranog usvajanja jezika je najdinamičniji i najvarijabilniji (Kuvač Kraljević, 2015). U ranom i predškolskom razdoblju stvara se temelj za ovladavanje daljnjim jezičnim djelatnostima – čitanjem i pisanjem (Posokhova, 1999). Na predčitačke i predpisačke vještine, kao i na čitanje i pisanje utječe slikovnica koja se smatra važnom prvom knjigom u djetetovu odrastanju.

3. Slikovnica

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće još od najranije dobi (Kümmerling-Meibauer i Meibauer, 2017). Milan Crnković (1967) za slikovnicu tvrdi da je prva knjiga koju dijete uzima u ruke te je namijenjena djetetu predškolske dobi. Prema Branki Hlevnjak, (2000) u zborniku *Kakva je knjiga slikovnica?* slikovnica je skup malih slika. Drugi naziv za male slike su minijature tj. ilustracije. Ona kaže „*Ilustracija određuje slikovnicu i daje joj karakter. Slikovnice vrednujemo, dakle, prvenstveno kroz njihovu temeljnu odliku, kroz sliku.*“ (2000:7) Kako navodi Silko Stefančić u zborniku *Kakva je knjiga slikovnica?* (2000: 83) slikovnica je najjednostavnije rečeno knjiga ili naziv za knjigu sa slikama koja je namijenjena djeci. B. Majhut i D. Zalar definiraju pojam slikovnice na ovaj način: „*Slikovnica je prva knjiga u životu djeteta, prijelaz od situacijskog konteksta na kontekst simbola. Svrha joj je da pomaže djetetu otkriti svijet i medij pisane riječi; razvija spoznajni svijet djeteta; izaziva emocije; razvija govor i bogati fond riječi; zadovoljava potrebu za novim.*“ (preuzeto s <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/rad-ostalo/761367>, pristup: 22. 6. 2024.)

Prema autorici Balić Šimrak (2014) slikovnica i njezina kompozicija zaslužne su za shvaćanje, pohranjivanje i učenje sadržaja slikovnice te je zbog toga je bitno da tekst, ilustracije i dizajn imaju ista načela kompozicije. Slikovnice su primjerene u radu s djecom sve dobi pa je bitno brinuti o njihovoj kvaliteti i primjerenosti (Zalar, Balić Šimrak, Rupčić, 2014).

Autorice još navode „Slikovnice ohrabruju maštanje i potiču kreativno mišljenje, te na taj način razvijaju emocionalnu inteligenciju koja je danas jedna od najpoželjnijih čovjekovih osobina.“ (Zalar, Balić Šimrak, Rupčić, 2014: 82)

Autorica Marija Jambrišak u *Domaćem ognjištu* 1901. određuje pojam slikovnice kao da je igračka. U članku „*Igračke naše djece*“ kaže: „Posebna vrst igračaka jesu slikovnice. No takove igračke imaju samo onda pravu vrijednost, ako majka, baka, otac ili tko drugi sjedne uz dijete, pa živim pripovijedanjem mrtvim slikama podaje život; djeca pitaju, odgovaraju, slušaju i gledaju tako zadubeno, da kod toga zaborave i na jelo i na pilo.“ (Javor, 2000: 35)

Hrvatska književna enciklopedija definiciju slikovnice prikazuje kao knjigu za djecu koja je pomoću slike tek shvatljiva (Majhut i Batinić, 2017).

3.1. Povijest termina slikovnice

Pojam „slikovnica“ od najranijih godina doživljavao je svoje promjene. U najstarijoj slikovnici koja je objavljena 1854. za riječ slika koristi se pojam „obraz“ - *Mala obrazna Biblija ili Poglavitni događaji Staroga i Novoga zakona predstavljeni u 90 obrazih mladeži slavjanskoj prikazana*. Pojam *Bilderbuch* se prema Šulekovom *Deutsch-kroatisches Wörterbuch* iz 1960. prevodi kao „slikaruša, knjiga sa slikami“. Iako riječ „slikaruša“ nije zaživjela, učitelj Ferdo Poljak u jednom od svojih članaka u *Napretku* 1878. *Orbis pictus* naziva je „knjigom slikarušom“. S druge strane, učitelj Ivan Filipović pojam *Bilderbuch* preveo je sa „slikovnica“ ili „slikovnjak“. No Filipovićevom hrvatsko–njemačkom djelu *Novi rječnik* iz 1875. spominje se „knjiga sa slikami“ i *Bilderbuch* kao njezin njemački prijevod. Slikovnica se ne spominje ni u *Rječniku hrvatskoga jezika* autora Ivekovića i Broza (Majhut i Batinić, 2017). Pojam „slikovnica“ počeo se rabiti 70–ih godina 19. st. i to nam prikazuje naslov *Prva slikovnica za malu dječicu* koji je objavljen prije 1874. godine. Pojavljuje se također u naslovu *Nova slikovnica za malu djecu sa više bojadisanih slika*. Slikovnica se potkraj 19. st. uvrstila u hrvatskom jeziku i prikazuje se kroz svoje primarno značenje – sliku. U 20. st. pojam „slikovnica“ ulazi u rječnike, enciklopedije i leksikone.

3.2. Povijest slikovnice u svijetu

Slikovnica se, kakvu poznajemo danas, razvila u 19. stoljeću. Namijenjena je djeci do osam godina (Lexikon 1984 prema Majhut i Batinić, 2017). Jan Amos Komensky autor je prve dječje knjige poznate kao *Osjetilni svijet u slikama* (*Orbis sensualium pictus*). Knjiga je tiskana u Nurnbergu 1658. godine. Prvo izdanje bilo je na latinskom i njemačkom jeziku. Latinski jezik

u ono je vrijeme bio jezik učenoga svijeta, a njemački jezik bio je narodni. Kasnije su se pojavili prijevodi na mnoge jezika svijeta, a 1659. godine izdan je engleski prijevod (Majhut i Batinić, 2017). John Newbery 1744. godine izdaje *A little Pretty Pocket-Book*. Knjižica džepnoga formata trebala je pomoći djeci da svladaju čitanje na zabavan način, a roditeljima ukazati na odgoj djece. Enciklopedijski ilustrirani priručnik za djecu autora Johanna Friedricha Justina Bertucha pokazao se vrhuncem prosvjetiteljske dječje knjige. Njegovo djelo *Slikovnica za djecu (Bilderbuch für Kinder)* izlazila je od 1790. do 1830. u Weimaru kao jeftina verzija koja je sadržavala jednostavne bakroreze za osobe slabijeg imovinskog stanja i kao luksuzna verzija koja je sadržavala obojene bakroreze. Djelo je sadržavalo 12 svezaka i 6000 ilustracija (Majhut i Batinić, 2017). John Harris bio je prvi nakladnik koji je početkom 19. stoljeća počeo objavljivati knjige s pregršt ilustracija za jako malu djecu. Godine 1845. izlazi slikovnica autora Heinricha Hoffmana pod nazivom *Lustige Geschichten und drollige Bilder mit 15 kolorierten Tafeln für Kinder von 3 bis 6 Jahren (Vesele zgođe i šaljive slike sa 15 koloriranih tabli za djecu od 3 do 6 godina)*. U trećem izdanju slikovnica dobiva ime *Struwwelpeter* poznatija pod hrvatskim imenom *Janko Raščupanko* čije izdanje izlazi 1925. godine (Majhut i Batinić, 2017). *Ilustracije svijetlih, pastelnih boja, primjerene dječjem senzibilitetu, pomalo bajkovite i melankolične, prepoznatljivih valovitih linija i vegetabilnih motiva samo su neka od obilježja likovne komponente slikovnice s početka 20. stoljeća.* (Majhut i Batinić, 2017: 65)

3.3. Povijest slikovnice u Hrvatskoj

Prema Majhutu i Batiniću (2017) početak pojave slikovnica u Hrvatskoj za sada nije posve poznat. Hrvatski knjižari su zbog tržišta ponudili inozemne slikovnice u svojim knjižarama. Prva slikovnica nije objavljena u Hrvatskoj, nije ju objavio hrvatski nakladnik niti ju je pisao Hrvat, ali je pisana na hrvatskom jeziku. Slikovnica je izdana u Pešti mađarskoga nakladnika. Započela je skromno, crno-bijelim drvorezima, a za temu imala je vjeru. *Mala obrazna Biblia ili Poglavitni događaji Staroga i Novoga zakona predstavljeni u 90 obrazih mladeži slavjanskoj prikazana* ime je prve hrvatske slikovnice izdane 1854. godine nakladnika Alajosa (Vekoslava) Bučanskoga. Koštala je 6 krajcara srebra. Vjenceslav Zabož Marik, češki učitelj od 1860. počinje izdavati znanstveno-popularne knjige jer je primijetio manjak hrvatskih knjiga za mladež i puk. Godine 1863. Ladislav Hartman objavljuje slikovnicu na hrvatskom jeziku *Domaće životinje i njihova korist*, međutim nije sačuvana. Hartmanovu knjižaru preuzimaju 1881. Stjepan Kugli i Albert Deutsch te objavljuju 1885. *nepoderivu slikovnicu Milodarke dobroj djeci*.

Slikovnice su imale jednostavnu, jasno postavljenu društvenu zadaću: one su na zabavan način uvodile djecu u svijet oko njih (u svakodnevnicu, svijet životinja ili prva znanja o abecedi ili brojevima) ili u svijet književnosti i umjetnosti. (Majhut i Batinić, 2017: 190)

U *Izdanjima: Omladine* 1921. objavljena je prva knjiga naslova *Petrica Kerempuh i spametni osel* pisca Vujeca Grge (Dragutin Domjanić) i ilustratorica Nade Pleše i Zdenke Turkalj. Knjiga se sastoji od slikovnice koja propovijeda mladost Petrice Kerempuha napisana u stihu i teksta o marionetskoj igri *Petrica Kerempuh i spametni osel* pisan u prozi. Godine 1922. objavljena je slikovnica za odrasle pod nazivom *Sveti Nikola u Jugoslaviji*. Hrvatsko izdanje *Janka Raščupanka* objavljuje Slavko Vereš 1925. Godine 1927. izdana je *Dječja čitanka o zdravlju* autorice Ivane Brlić – Mažuranić i ilustratora Vladimira Kirina (Majhut i Batinić, 2017).

Na početku se hrvatska slikovnica borila za preživljavanje zbog visoke cijene te je stalno nastojala sniziti cijenu kako bi povećala hrvatsko tržište. Hrvatska slikovnica nakon 1918. napokon uspijeva „kreativno i produkcijski biti ostvarena u Hrvatskoj.“ (Majhut i Batinić, 2017)

3.4. Funkcije slikovnice

Slikovnica sadrži nekoliko funkcija koje idu u korak s potrebama odgojnog procesa u mlađoj i predškolskoj dobi. Funkcije slikovnice, prema Čačko, (2000) su: informacijsko-odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska i zabavna. Majhut i Batinić, (2017) u svojoj knjizi *Hrvatska slikovnica do 1945* navode još jednu funkciju: književno-pedagošku. Martinović i Strčević, (2011) navode govorno-jezičnu funkciju.

3.4.1. Spoznajna funkcija

Spoznajna funkcija slikovnice djetetu omogućava provjeru njegovih spoznaja o odnosima i pojavama kao i stvarima te dobivanje sigurnosti da su spoznaje i iskustva istiniti, a stavovi prikladni (Čačko, 2000). Dok dijete promatra slike, razlikuje glavne i sporedne motive, uočava detalje, boje, oblike, povezuje slike i tekst, komunicira s odraslima aktiviraju se kognitivni procesi pri čemu dijete razumije i spoznaje vanjski svijet (Majhut i Batinić, 2017).

3.4.2. Informacijsko-odgojna funkcija

Dijete putem slikovnice dobiva odgovore na velik broj pitanja, koja postavljaju sama sebi ili roditeljima, nude odgovore na njihove nezamijećene probleme. Dijete shvaća da iz slikovnice može crpiti znanja koja će mu biti potrebna. Djeci se pomoću slikovnica nastoji na lakši i kvalificirani način objasniti razvijanje veze, događanje promjena i položaje između stvari i pojava. Također, dijete razvija mišljenje u koje spada analiza, sinteza, usporedba i sl. Svaka

slikovnica ime nešto pedagoško. No, što je s *Jankom Raščupankom*? Majhut i Batinić, (2017.) navode kako se vode rasprave o njezinoj (ne)pedagoškoj funkciji. U suvremenoj teoriji ističu se Hoffmannovi poremećaji ponašanja i problemi odrastanja.

Ono što se u knjizi Janko Raščupanko predstavlja kao loše ponašanje koje se kažnjava, ima svoje uzroke koji se ne mogu dosegnuti opomenama i kaznama. Nervozni nemir, agresivnost, odbijanje jela ili čak znatiželja danas se više ne smatraju neposlušnošću djeteta koju bi valjalo kazniti; riječ je o duševnoj napetosti koja je izraz neispunjenih potreba prema kojima je sve što se događa u knjizi Janko Raščupanko neprimjereno i strašno. Pa zar se, dakle, u toj knjizi ne radi o onome što mi danas nazivamo „odgojem“? Ako je to odgoj, svi bismo mi morali postati antipedagozi. (Flitner 2005: 13)

3.4.3. *Iskustvena funkcija*

Ova funkcija slikovnice važna je za djetetovu socijalizaciju i pružanje informacija o društvu i okružju drugačijem njegovu odrastanju, običajima i tradicijama. Znatiželja o drugačijem životu od njegova potaknut će ga na razgovor s roditeljima o njihovim iskustvima i znanjima o drugačijem životu ili u životu u kojem su oni odrastali npr. dijete može postavljati pitanja o domaćim životinjama, voćkama, vrtu.

3.4.4. *Estetska funkcija*

Svako dijete u svoje ruke uzima knjigu koja budi i razvija osjećaj za ljepotu, osjećaje prema bliskim osobama i svijetu. Slikovnica ima veliki utjecaj na djetetovu kogniciju. Same ilustracije, prisutne boje i na koji je način slikovnica sastavljena privući će dijete u istraživanju slikovnice te razvijanju interesa. Također, pogodan je medij za razvijanje umjetničkog odgoja tj. utjecaj na djetetov ukus (Majhut i Batinić, 2017).

3.4.5. *Književno-pedagoška funkcija*

Slikovnica kao prva knjiga s kojom se dijete susreće uvodi ga u svijet kulture pisanja i čitateljskih umijeća, čak i kada još ne zna čitati. Njome se potiče kultura čitanja i razvija slušanje (aktivno) kao vještine koje mogu biti ključne za uspjeh u školi. Narativne slikovnice sadrže književno-pedagošku funkciju, no bilo koja slikovnica može potaknuti u djetetu ostale spomenute funkcije. Svaka vrsta slikovnica priprema djecu za drugačije književne vrste npr. slikovnica koja sadrži priču u stihu može potaknuti zanimanje za poeziju (Majhut i Batinić, 2017).

3.4.6. Zabavna funkcija

Dijete se sa slikovnicom mora znati igrati. Djecu se ne smije tjerati da provode svoje vrijeme uz slikovnicu jer se tako može slikovnica učiniti odbojna i dosadna. Dijete s lakoćom i željom te kroz igru mora moći pregledavati slikovnicu jer jedino na taj način upija znanje.

3.4.7. Govorno-jezična funkcija

Slikovnica kao prva djetetova knjiga ima vidljivu ulogu u djetetovu razvoju i proširivanju vokabulara. Dijete upoznaje njezine karakteristike teksta te tako proširuje svoje predčitačke vještine. Martinović i Stričević (2011: 53) navode da slikovnica „*potiče i podupire razvoj fonemske i fonološke osviještenosti, djetetov morfološki i sintaktički razvoj, usvajanje i bogaćenje rječnika, upoznavanje karakteristika teksta i načina njegova funkcioniranja te drugih predčitačkih vještina.*“ Fonološka svjesnost je sposobnost prepoznavanja i baratanja slogovima i fonemima tj. jedinicama manjima od riječi. Prema Crnković i Težak (2002) slikovnica je kombinacija književnog i likovnog izričaja te im omogućava da je čitaju na dva načina, tj. da ono što vide pretvore u govor. Slike u slikovnici potiču djecu na opisivanje, da razgovaraju o onome što su vidjeli, mogućnost prenošenja sadržaja slikovnice putem govora drugima. Ova funkcija slikovnice također utječe na usvajanje morfologije, tj. proučavanje najmanjih jezičnih jedinica koje imaju značenje i oblika pojedinih promjenjivih riječi (imenice, glagoli, pridjevi, zamjenice) uz poštivanje jezičnih i gramatičkih pravila. Primjer slikovnice koja bi bila poticajna da djeca zamijete oblik i vrste riječi je *Pino uči prve riječi*. U slikovnici su opisane riječi, tj. imenice radnjama tj. glagolima koje dječak Pino radi. Također opisano je kako dječak izvodi neku radnju i kakvo je što pridjevima i priložima. Prema Furlan (1963) potrebno je napraviti poveznicu između iskustvenih situacija i različitih konteksta. Dijete prije pamti određene rečenice i fraze kada se ponavljaju. Ponavljanjem se učvršćuju određene rečenice i fraze što će dovesti do djetetovog lakšeg usvajanja novih pojmova.

4. Suvremena slikovnica

Različitim analizama tradicionalnih slikovnica i njihovim raznovrsnim konceptima rezultirale su suvremene slikovnice i njihove teorije. Uz verbalne i vizualne oblike slikovnice, počinju se pojavljivati zvučne, taktilne i izvedbene koncepcije (Al-Yaqout i Nikolajva, 2015 prema Batarelo Kokić, 2015). Knjige imaju širu definiciju te sposobnost prepoznavanja suvremenih formata na temelju čega se povezuju definicije suvremenih slikovnica. Cope (2001: 6-7) tvrdi: *Knjiga više nije fizički predmet. Knjiga je ono što knjiga radi... knjiga u ovoj definiciji ne treba biti tiskana. Može biti prikazana na veliki broj načina, uključujući elektronički-vizualni te audio*

format (zvučne knjige). Knjiga nije predmet već tekstualna forma, način komunikacije. Knjiga nije proizvod, već informacijska arhitektura.

U zapadnoj Europi pojavile su se takozvane problemske slikovnice koje se bave problemima odnosa među ljudima u obitelji i društvu koje imaju dijete u središtu. Slikovnice takvog tipa djetetu i njegovoj obitelji pomaže prepoznati i olakšati probleme u životu. Suvremena slikovnica svoje teme nastoji približiti svakodnevnom životu, pritom zanemarujući tabu-teme. Također, ona poručuje da bez obzira koliki problem ili problemska situacija bila teška, neobična ili neugodna o njoj se uvijek može govoriti pomoću riječi i slika (Čičko, 2000).

4.1. Vrste suvremenih slikovnica

Batarelo Kokić (2015) u svojem istraživačkom radu navodi dodatno pojašnjenje određenih kategorija podjele slikovnice prema Matulki (2008) uz reference drugih autora te ih dijeli na: 1) *slikovnice za početne čitače*; 2) *slikovnice koje se vezuju uz određen koncept*, 3) *slikovnice u digitalnom formatu*; 4) *slikovnice igranje* i 5) *slikovnice u stihovima*.

- 1) *Slikovnice za početne čitače* – slikovnice prema Matulki (2008) mogu s lakoćom čitati djeca ili uz pomoć odraslih. U posljednje vrijeme digitalne slikovnice se svrstavaju u tu kategoriju zbog svojih prednosti učenja čitanja (Cahill i McGill-Franzen, 2013 prema Batarelo Kokić, 2015). Primjer takvih slikovnica su slikovnice iz serijala *Miffy* autora Dicka Brune. Slikovnica sadrži jake osnovne boje koje privlače pozornost djeteta, a tekst je pisan u stihovima.
- 2) *Slikovnice koje se vezuju uz određeni koncept* – one služe kako bi se djeca upoznala sa veličinama, oblicima, brojevima i bojama. Također postoje slikovnice koje povezuju pojmove (Matulka, 2008 prema Batarelo Kokić, 2015). Primjer slikovnice pomoću koje će djeca učiti boje je *Gusjenicu prati, boje ćeš znati*, nakladnika Profil. Slikovnica je puna rimovanih stihova o bojama. Također, slikovnica je taktilna te djeca pomoću prstića mogu pratiti puteljke kojima ih vodi gusjenica te otvarati kartonske prozorčice u kojima je sakrivena boja. *Puža prati, brojeve ćeš znati* slikovnica je iz istog serijala autora Stuarta Lyncha. Djeca prate puža koji dostavlja poštu na kućne brojeve od 1 do 10. Slikovnica, također, sadrži rimovane stihove. Slikovnica pomoću koje djeca mogu učiti razne oblike naziva se *Pauka prati, oblike ćeš znati*. Pauk želi isplesti mrežu, no muči ga koji bi oblik najbolje odgovarao mreži.

- 3) *Slikovnice u digitalnom formatu* – takve slikovnice imaju utjecaj kreacije i publiciranja, a objašnjene su putem zahtjevnosti i zastupljenosti sastavnica (Matulka, 2008 prema Batarelo Kokić, 2015). Hoffman i Paciga (2014) ističu zahtjevnost multimedijalne forme jer uz odlike koje dijeli sa tradicionalnom slikovnicom, uključene su animacije, interaktivne sastavnice i korištenje tehnologije. Za bolje razumijevanje multimedijalnih slikovnica, Yokota i Teale (2014) navode podjelu temeljenu na koracima razvoja digitalnih slikovnica: 1) *skeniranje cjelovite tiskane slikovnice*; 2) *pretvaranje slikovnice u filmski oblik*; 3) *mijenjanje oblika slikovnice dodavanjem sastavnica karakterističnih za digitalni svijet*; 4) *dodavanje interaktivnih sastavnica, uključujući igre koje proširuju priču*. (Batarelo Kokić, 2015) Najbolji primjer takve slikovnice je *Pia Mia* koju su osmislili pedagozi. *Pia Mia* nije obična slikovnica, već je interaktivna, pametna slikovnica proširene stvarnosti. Uz samu slikovnicu postoji aplikacija koja nudi interaktivni multimedijski sadržaj za djecu. Djeca s *Piom Miom* mogu skakati po lokvicama, pričati priče, brojiti kišne kapi. Sadržaj slikovnice potiče razvoj različitih vještina kroz djeci najvažniji način – igru.
- 4) *Slikovnice igračke* – slikovnice su sve zastupljenije, a prepoznatljivije su po tome što potiču djetetovu interakciju sa sadržajem slikovnice. Takve slikovnice, kako navodi Matulka, (2008) prema Batarelo Kokić, (2015: 380) *zahtijevaju interakciju te su uvod u dječju književnost i čitanje*. Kao jedna od podvrsti slikovnica, izdvaja se tiskana slikovnica koja ima mogućnost pomicanja, a prikazana je u četiri kategorije. Prva kategorija su kartonske slikovnice s čvrstim i zaobljenim rubovima. Drugu kategoriju čine slikovnice koje sadrže trodimenzionalne ilustracije koja se podižu prilikom preokretanja stranice, takozvane *pop-up books*. U treću kategoriju spadaju preklopne slikovnice koje skrivaju određene dijelove slika. Četvrtu kategoriju čine slikovnice s izrezima koja sadrži izrezane dijelove koji se skrivaju i kasnije otkrivaju (Matulka, 2008 prema Batarelo Kokić, 2015). Igre s polugama i matričnog rezanja su primjeri iscrpnih opisa nekih slikovnica i drugačijih interaktivnih sastavnica (Popova, 2015). Slikovnica s čvrstim i zaobljenim rubovima je prepuno. Jedna od tih slikovnica naziva je *Moje prve riječi*. *Zlatokosa i tri medvjeda* primjer je takozvane *pop-up books*. *Gdje li je Zog?* slikovnica je koja spada u treću kategoriju tiskanih slikovnica koje imaju mogućnost pomicanja.

5) *Slikovnice u stihovima* – uključuju poeziju, uspavanke, brojalice i druge tekstove koje sadrže rimu (Matulka, 2008). Stih je zapisan kao oblik pomoću tehnike metra, rime, metafore, poredbe ili njihove kombinacije. *Slikovnice s predvidljivima stihovima, ritmovima i igrama riječima, pozivaju djecu na dovršavanje stihova, izmišljanje riječi i druge vrste fonoloških aktivnosti.* (Strasser i Seplocha, 2007 prema Batarelo Kokić, 2015: 380) Slikovnica *En ten tini* prepuna je dječjih brojalica koje djeca s veseljem uče i ponavljaju.

Slikovnice se prema Matulki, (2008) također mogu podijeliti s obzirom na odnos slike i teksta: 1) *slikovnice* koje pričaju priču pomoću slika, tekst je kratak, a slike nadopunjuju neizrečeno u tekstu, 2) *priče sa slikama* u kojima prevladava tekst, a slike krase tekst i 3) *ilustrirane knjige* u kojima najveću prevladanost ima tekst, a slike krase tekst. Sličnu podjelu ima i Campagnaro (2012) koja ih dijeli u dvije skupine. Prvu skupinu čine slikovnice u kojima je slika čvrsto povezana s tekstom, a sama interpretacija priče je nedvosmislena. Druga skupina slikovnica su one koje imaju ikonografske oznake te je interpretacija priče višeznačna.

Svaka slikovnica, bila ona tiskana ili multimedijalna ima sljedeće ciljeve (Štefančić, 2000: 88-89)

- *upoznavanje boja i likova*
- *zapažanje elemenata nad cjelinom*
- *buđenje dječje mašte*
- *razvijanje smisla za lijepo*
- *pripovijedanje pripovijesti, kao čin prenošenja i doživljavanja sadržaja*
- *slovkanje slova radi prepoznavanja i učenja*
- *čitanje i stjecanje značenja pisane ili tiskane riječi*
- *slušanje i razvijanje glazbene kulture*
- *razvijanje psihomotoričkih sposobnosti*
- *zadovoljavanje kreativnih potreba*
- *odrastanje*

Čitanje i stjecanje značenja pisane ili tiskane riječi te pripovijedanje pripovijesti, kao čin prenošenja i doživljavanja sadržaja bitni su ciljevi slikovnice pomoću kojih se razvija i pospješuje leksik i semantika. Stjecanjem značenja pisane ili tiskane riječi, dijete proširuje svoj vokabular i opći leksem. Tijekom pripovijedanja pripovijesti, dijete sastavlja rečenice te ih

koristi kako bi izrazilo svoje misli i osjećaje. Time se pospješuje i razvija sintaksa tj. struktura rečenica.

Današnja djeca odrastaju uz tehnologiju čime se mijenja i njihov pogled na slikovnice. Slikovnice klasičnog tiska i ilustracija polako se zamjenjuju s novim digitalnim ili multimedijalnim slikovnicama. Multimedijalna slikovnica nije se odmah pojavila i razvila. Postupno se razvijala i oblikovala. Multimedijalna slikovnica povezuje zvuk, tekst, animaciju i film. Slikovnica takve vrste ne pokušava zamijeniti tradicionalnu, već ju samo nadopunjuje. Multimedijalne slikovnice se koriste putem učenja kroz igru (engl. *learn through play*).

4.2. Slikovnica kao poticaj za leksički i semantički razvoj djeteta

Suvremeni pristupi djetetova razvoja zahtijevaju sklad između teksta koji ima svoje karakteristike u slikovnicama s djetetovim jezičnim razvojem. Razvoj govora potiče slikovnica koja ima pravopisne i gramatički točne tekstove, one koji nisu zahtjevni, one koje ne podcjenjuju djetetov razvoj govora, već sadrži one koje imaju stupanj jezika malo naprednije nego što je to djetetov jezični razvoj (Arnold, 1994). *Tekstovi koji odgovaraju dječjim mogućnostima shvaćanja, koji su u suglasju s dječjim potrebama i interesima, mogu utjecati na razvoj rječnika. To ukazuje na važnost izbora proznih i poetskih sadržaja i upućuje na važnost metodičke obrade tekstova za rad s djecom pri usvajanju semantičke strane jezika.* (Babić, 1980: 257). Kako bi se rječnik razvio potrebno je ponavljanje fonema, riječi i fraza. Ponavljanjem djeca lako pamte pojedine izreke, izraze, rime, rečenice i njezine obrate i sl. čime se olakšava usvajanje jezika (Furlan, 1963). Tekst mora sadržavati one riječi koje dijete koristi u svakodnevnom govoru, prikazati predmete koji su djeci zanimljivi, potom prikazati one koje zahtijevaju zadovoljavanje osnovnih potreba, prisutni iz njegove okoline ili pak one koje koristi tijekom svoje igre (Gliha Selan, 1971). Rječnik u slikovnicama ne smije biti bitno različit od djetetova rječnika. Rečenica mora biti kratka, no broj riječi ovisi o djetetovoj dobi kojem je namijenjena. U slikovnici rečenice trebaju biti jednostavne ili jednostavno prošire, a ako je prisutna složena rečenica ona mora biti nezavisno složena i ne smiju sadržavati inverzije (Furlan, 1963). Krajem 20. stoljeća slikovnice se čitaju djeci od godine i pol do dvije jer se smatralo da su to najmlađa djeca kojima se mogu čitati slikovnice. Takvoj djeci namijenjene su slikovnice koje sadrže slike koje roditelj opisuje i pojašnjava na način koji je djetetu jasan i time stvara priču (Roller Halačev, 1986). Međutim, suvremenim shvaćanjima, slikovnice se čitaju djeci od najranije dobi. Djeci u dobi od 6 i 12 mjeseci te u 2. godini dobro je čitati slikovnice bez teksta, slikovnice koje sadrže slike predmeta, ljudi, detalje iz prirode ili one koje imaju opis slike ili tekst u stihovima (Stričević, 2006).

Danas se djeci u dobi između 3. i 4. godine čitaju složeniji tekstovi slikovnica koje sadrže teme životinja i zbivanja okoline, prikazi jednostavnog života ljudi (Stričević, 2006), dok su u prošlosti slikovnice imale malo teksta kojim su bili imenovani predmeti, životinje, pojave koji nisu bili vezani uz priču i njezinu cjelinu (Roller Halačev, 1986). Djeci od 4 godine bili su namijenjeni kratki i jednostavni tekstovi s punim sadržajem slike, dok su za predškolsku djecu bili namijenjeni složeniji tekstovi (Roller Halačev, 1986). Današnje slikovnice za predškolsku djecu imaju složenije tekstove koje govore o ljudima različitih kultura, bližih i daljih zemalja, o prirodi i bajke i basne (Stričević, 2006).

Interaktivno (dijaloško) čitanje prisutno je još od najranije dobi djeteta kada dijete sjedi u krilu roditelja pri čemu nastaje zajednička emotivna aktivnost. Dijete počinje shvaćati na koji se način slikovnice listaju, da je sadržaj prikazan slikama dok tekst ima neko značenje i dopunjuje sliku. Aktivnim interaktivnim čitanjem najuspješnije se razvija djetetov rječnik zbog sudjelovanja u razgovoru s odraslom osobom (Wasik i Bond, 2001 prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023). Također, vrlo je bitna uloga odgojitelja koji omogućuje djetetu raznoliko izražavanje potaknuto sadržajima iz slikovnice (likovno, pokret, ples, gluma ili glazba). Svaki od ovih sadržaja može se popratiti pripovijedanjem, govorenjem i prepričavanjem čime se dodatno razvija značenje i smisao, obogaćuje se rječnik i komunikacija. Mlađe će dijete tražiti čitanje istih slikovnica, dok će starije od odraslih tražiti čitanje nove slikovnice (Posokhova, 1999 prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023).

Čudina Obradović (2003) navodi osnovna načela u provođenju zajedničkoga, poticajnoga čitanja: korisnije je kada dijete aktivno sudjeluje u čitanju nego pasivno slušanje, govor usmjeren djetetu i s djetetom mora sadržavati više od samoga napisanoga teksta, a postupno se povećavaju zahtjevi za samostalnim govorenjem djeteta. Stoga će se u zajedničkom interaktivnom čitanju slikovnice komunicirati o onome što je viđeno ili nije viđeno na slici upravo kako bi se postiglo djetetovo razumijevanje nizanja događaja i uzročno-posljedičnih veza među njima. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023: 197)

Odgojitelj, kako bi potaknuo kvalitetnu komunikaciju između njega i djeteta, osmišljava dodatna pitanja ili komentare koji se ne spominju u tekstu ili nije vidljivo na ilustracijama. Odgojitelj mora upravljati otvorenim, poticajnim pitanjima koja će razvijati djetetovu maštu. Može se reći da je slikovnica poticaj za stvaranje nove i drugačije priče kojoj dijete samo osmišljava sredinu ili kraj. Ne treba inzistirati da se dijete drži napisane priče jer tako neće razvijati pozitivnu motivaciju (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023). Bitno je spomenuti da dijete

tijekom zajedničkoga čitanja usvaja specifičan rječnik, tj. metajezik koji se odnosi na jezik teksta (*čitanje, riječ, rečenica, slovo*) i koncept o tisku (*knjiga, slikovnica, priča, bajka, stranica(knjige), listanje stranica, crtež, početak priče, sredina, kraj*) (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023).

Velik broj istraživanja i radova temelji se na interaktivnom čitanju s ciljem razvijanja kognitivnih spoznaja, jezika, rječnika i pismenosti kod predškolske djece (Batarelo Kokić, 2015). Wasik i Bond (2001) proveli su istraživanje gdje odgojitelji čitaju djeci kako bi im osnažili rječnik, a pri tome koriste određene predmete uz korištenje riječi kako bi djeci pružili šansu korištenja u smislenom kontekstu. Razvoj pismenosti i jezika kod male djece promiče aktivnost čitanja i susretanja s knjigom (Batarelo Kokić, 2015).

Prema Reese (2015), čitanje slikovnica ima važnu ulogu u razvoju rječnika, pri čemu veliku ulogu igra način interakcije između odrasle osobe i djeteta, način i vrsta pitanja koje odrasla osoba postavlja a vezuju se uz slikovnica. (Batarelo Kokić, 2015: 384)

Korat i Shamir (2012) proveli su istraživanje utjecanja izravnog i neizravnog poučavanja rječnika i čitanja riječi kod djece predškolske dobi koji su koristili digitalnu slikovnicu. Jedna skupina je čitala e-knjigu dok je druga radila prema uobičajenom programu. E-knjiga je imala riječi koje su bile dodatno pojašnjene i riječi za koje nije bilo dodatnih pojašnjenja. Skupina djece koja je čitala e-knjigu imali su veći uspjeh u razumijevanju značenja i čitanju riječi (Batarelo Kokić, 2015). Istraživači razlog tomu pridodaju bolje objašnjenje riječi i teksta te ponavljanje pojedinih riječi koje e-knjiga nudi djeci. Također, veće manipuliranje s tekстом, kod djece može dovesti do većeg učinka na dječje čitanje. Isto tako, istraživači su primijetili da izlaganje digitalnom tekstu, u ovom slučaju e-knjizi, podržava ideju da predškolska djeca mogu naučiti čitati. Rezultati koji su dobivani ukazuju na vezu između dječjeg učenja i razumijevanja značenja riječi, kao i razumijevanja priče. Djeca kod koje nije bilo prisutno značenje i čitanje novih riječi putem računala pokazala su mali napredak u razumijevanju teksta. Ipak, istraživači naglašavaju važnost kvalitete e-knjige te na koji je način ona izrađena kako bi bila u skladu s dječjim potrebama i podržavala njihovo usvajanje govora, čitanja i pismenosti (Korat i Shamir, 2012).

5. Analiza suvremenih slikovnica

5.1. *Pino* - slikovnice za razvoj govora

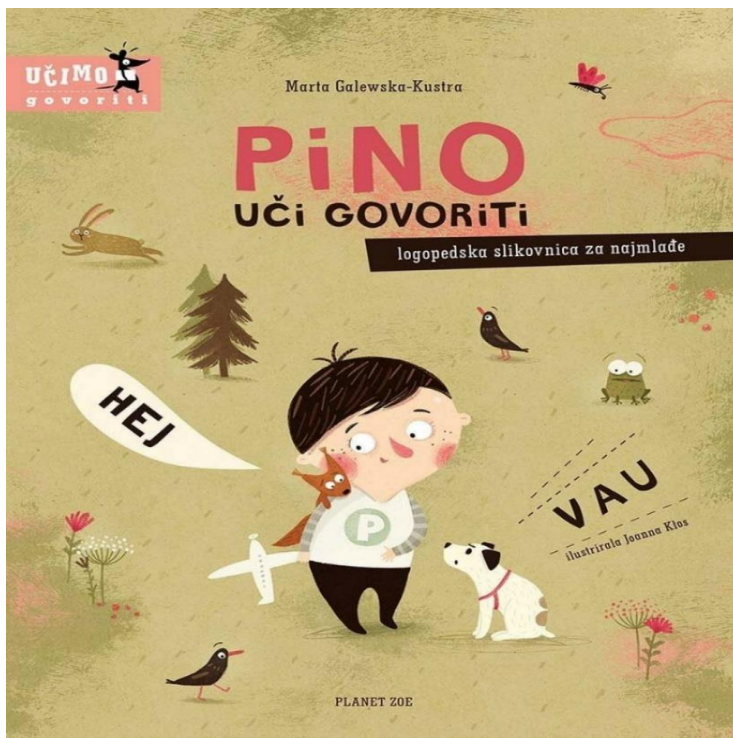
Dr. sc. Marta Galewska-Kustra, logopedinja i docentica na Odsjeku logopedije na Akademiji specijalne pedagogije u Varšavi autorica je kaširanih knjiga od kartona iz serijala „Učimo govoriti“, a do sada je objavljeno 8 slikovnica o dječaku Pinu. Slikovnice su namijenjene djeci od najranije dobi (0+) te djeci od 3 do 6 godina. Svaka knjiga na svoj način potiče djecu na razvoj i poboljšanje govora te uključuje geste koje uvelike pomažu razvoju učenja govora. Slikovnice *Što radi Pino?*, *Pino: igre gestama i glasovima* i *Pino uči govoriti* namijenjene su djeci koja tek ulaze u svijet prvih riječi i pokušavanja sporazumijevanja s okolinom. Slikovnica *Što radi Pino?* sadrži prikaze svakodnevnih djetetovih aktivnosti koje su prikazane pomoću jednostavnih pitanja koja se odnose na ilustraciju. Slikovnica daje priliku za učenje osnovnih imenica i glagola. Nadalje, slikovnica *Pino: igre gestama i glasovima* sadrži radnje koja sva djeca najranije dobi vole raditi poput mahanja ručicama, pljeskanje, skrivanje lica dlanovima, dodirivanje prstićima i još mnoge druge. Radnje su popraćene glasovnim igrama poput ponavljanja samoglasnika, jednostavnih slogova i uporabom onomatopeje. Slikovnica *Pino uči govoriti* pomaže djeci napraviti prve korake u govoru, ali i onima sa zakašnjelim razvojem govora. Kod poticanja govora djece najranije dobi bitno je zajedničko pripovijedanje, jednostavne rečenice, prikazi slika, postavljanja jednostavnih pitanja. Prilikom čitanja ove slikovnice djetetu istovremeno pri pokazivanju predmeta i osoba izgovaramo tekst koji se nalazi na ilustracijama stranice. Prilikom pokazivanja djetetu postavljamo pitanja poput „Tko je to?“, „Što radi“ te ga tako potičemo da odgovori na pitanja dajući mu vremena prilikom odgovaranja. Na isti način sastavljena je slikovnica *Pino uči prve riječi* namijenjena djeci od prve godine života koja uče razumjeti i upotrebljavati riječi i dvogodišnjacima koji počinju spajati riječi i služiti se jednostavnim rečenicama. Zbog toga Marta Galewska-Kustra razvija slikovnicu *Pino sastavlja rečenice* radi daljnjeg obogaćivanja rječnika, razvoja govora u rečenicama koje postaju sve složenije te učenja primjene gramatike u govoru tj. uporaba pravilnih oblika imenica i glagola namijenjena dvogodišnjacima i trogodišnjacima. Rečenice su vrlo bitne zbog mogućnosti komunikacija s djetetom i odraslim osobama te kako bi ono moglo izraziti svoježelje i potrebe. Također, rečenice su bitne radi boljeg sporazumijevanja djeteta s drugima. Stavljanjem riječi u kontekst rečenice postiže se razvijanje sintakse, tj. proučavanje odnosa među riječima u rečenici. Pri korištenju sintakse, dijete će znati upotrijebiti gramatička pravila. Ova slikovnica, naspram prijašnjih, sadrži tekstove na ilustraciji i natpise ispod pojedinih slika koji su namjerno „teži“ zbog prisutnosti korištenja padeža i prisutnosti jednine i množine u tekstu. Tekstovi sadrže više dijaloga, a natpisi imaju oblik cijelih rečenica. *Pino na selu* i *Pino*

u gradu slikovnice su namijenjene djeci u dobi od 2 do 6 godina pri čemu se prilagođava tekst djetetu ovisno o dobi pa ćemo tako s djecom od 2 do 3 godine izgovarati imenice, glagole, onomatopejske izraze i jednostavne rečenice. Djeca u dobi 3 do 6 godina zahtijevaju razumijevanje dužih rečenica te slušanje i razumijevanje teksta pa će tako na temelju sadržaja knjige oblikovati složenije rečenice. Djeci koja već govore namijenjena je slikovnica *Pino uči pripovijedati*. Ispod svake velike ilustracije nalaze se dodatne sličice koje potiču dijete da vlastitim riječima opiše iskustva likova. Pripovijedanje je oblik govora koji zahtjeva razumijevanje uzročno-posljedične veze i vremenskih odnosa. Vrlo je bitno dopustiti djetetu da samostalno pripovijeda. *Pino na ljetovanju* slikovnica je koja se bavi djetetovom artikulacijom, tj. vještinom pravilnog izgovaranja slogova i glasova.

Uz navedene i opisane slikovnice u serijalu „Učimo govoriti“ prisutne su još mnoge slikovnice. Svaka će od njih na svoj način pomoći djetetu u razvoju govora, izgovaranju prvih riječi i nadopunjavanju govora te njegovom upotrebom u svim strukturama govorenoga jezika, tj. fonologiji, semantici, gramatici (sintaksa i morfologija) te pragmatici.

Cilj odgojitelja je potaknuti dječju znatiželju za slikovnicu *Pino na selu*. Prvo se djecom razgovara o naslovnici i naslovu slikovnice. Reći ime i prezime autora i ilustratora slikovnice. Odgojitelj s djecom zajedno gleda slikovnicu i potiče djecu da opišu što vide. Razgovara se o bojama, likovima i predmetima koji su prisutni u slikovnici. Dječak Pino odlazi kod bake i djeda na selo i tamo gleda kuhanje pekmeza i pečenje kruha. Djetetu se postavljaju pitanja poput *Što misliš, tko je Pino?*, *Što misliš da će Pino raditi na selu?* Zatim se povezuju dječja iskustva i sjećanja odlaska na selo, što su vidjeli na selu, što im se najviše svidjelo, kako izgleda njihov odlazak kod djeda i bake te što oni vole raditi s njima. Također, odgojitelj može pokazati fotografije sela i životinja koje žive na selu. Isto tako, može razgovarati o drugačijem aspektima života na selu. Nakon toga odgojitelj može upitati djecu kako će se radnja odvijati npr. *Što misliš da će Pino raditi na selu?* *Koje će životinje sresti na selu?* *Što bi volio/voljela da Pino na selu?* Sljedeći korak odgojitelja je pročitati slikovnicu djeci i aktivno ih uključiti u čitanje. Slikovnica mora biti okrenuta prema djeci kako bi vidjela ilustracije i događanja u slikovnici. Tijekom čitanja, odgojitelj može mijenjati glasove likova kako bi djeci bilo još zanimljivije. Odgojitelj zaustavlja na ključnim dijelovima slikovnice i potaknuti djecu da predvide što će se sljedeće dogoditi i što primjećuju u slikovnici. Poticanje djece na odgovaranje na pitanja potiče se njihov leksičko-semantički razvoj. Djeca prilikom odgovaranja moraju razmisliti što će reći, složiti riječi u rečenicu kako bi rečenica imala smisla te ju pravilno gramatički oblikovati. Potiče ih na razumijevanje dužih rečenica i razumijevanje pročitanaog teksta čime se razvijaju predčitačke

vještine. Poslije čitanja slikovnice, treba razmisliti o pročitanoj slikovnici. Razgovarati s djecom koji dio priče im je bio najzanimljiviji te zašto i što su naučili iz same slikovnice. Također, upitati djecu koji im je dio bio najzanimljiviji. Je li to možda bilo kuhanje pekmeza ili možda pečenje kruha? Djeca se mogu kreativno izraziti te naslikati svoju najdražu scenu iz slikovnice ili izmisliti novu avanturu za dječaka Pina te ih potaknuti da opišu što su naslikali. Time će se oblikovati složenije rečenice. Za kraj, s djecom odgojitelj može razgovarati o aktivnostima i novim idejama koje su inspirirano pričom.

Slika 1 Pino uči govoriti, knjiga iz serijala "Učimo govoriti"

(izvor: <https://planetzoe.hr/shop/cijena/pino-uci-govoriti>, pristup: 15. 6. 2024.)

(izvor: <https://planetzoe.hr/shop/cijena/pino-na-ljetovanju>, pristup: 15. 6. 2024.)

5.2. *Pia Mia* slikovnice – *Pia Mia u parku* i *Pia Mia ima novog prijatelja* – interaktivne slikovnice

Slikovnicu su osmislili logopedi. Ona daje najbolje od svijeta tiskanog izdanja i digitalnog svijeta. Dijete može uz tiskano izdanje virtualno prošetati slikovnicom. Tekst u slikovnici je jako dobro osmišljen (prisutne su pjesmice u rimi, brojalice, prisutne su jezične igre koje djevojčica *Pia Mia* igra s roditeljima) te potiče i prati spoznajni razvoj, motorički, kognitivni, socioemocionalni i govorno-jezični razvoj. Slikovnica *Pia Mia u parku* namijenjena je djeci od 3 do 5 godina. Svaka aktivnost u virtualnoj stvarnosti potiče određenu razvojnu kategoriju pa će tako slaganje kapljica od najmanje prema najvećoj učiti dijete komparaciju pridjeva. *Pia Mia ima novog prijatelja* slikovnica je namijenjena je djeci u dobi od 5 do 7 godina. Kroz nju se potiče razvoj predčitačkih i predpisačkih vještina koje su važne za uspješno svladavanje vještine čitanja i pisanja u školi. Obje slikovnice omogućavaju usvajanje fonološke svjesnosti poput rime i slogovanja. Fonološka svjesnost može se definirati kao sposobnost djeteta da prepozna riječi, rečenice, prepozna rime te ju stvara i prepozna slogove od kojih se neka riječ sastoji (Ivšac Pavliša, i Lenček, 2011). U slikovnici *Pia Mia u parku* djevojčica *Pia Mia* zajedno s majkom recitira pjesmicu kojom se uče i brojevi. Pri recitiranju pjesmice koja ima rime, djeca mogu prepoznati rime i usporedno učiti imenovati brojeve. Zajedno s odgojiteljima, ali i roditeljima, djeca mogu sama početi stvarati rime. Također, mogu igrati igru u kojoj traže rime pojedinoj riječi čime se razvija dodatno fonološka svjesnost. U slikovnici *Pia Mia ima novog prijatelja* djevojčica *Pia Mia* je naučila pisati svoje vlastito ime. Svako dijete, kada nauči pisati svoje ime, je najsretnije. Pri odlasku s po svoj poklon, *Pia Mia* s roditeljima igra jezičnu igru u kojoj pokušava pogoditi predmet, tj. igra igru prepoznavanja početnog fonema. Fonem koji se pojavljuje u igri je slovo *p*. Iz primjera iz slikovnice, djeca mogu s odgojiteljima i roditeljima kroz igru usvajati prepoznavanje početnog i završnog fonema, kao i spajanje slogova. Djeca vole ritmične pjesmice s ugodnim sadržajem te ih vrlo rado uče napamet. Kod učenja pjesmica, vrlo je bitno da dijete uči spontano, bez naprezanja te da osjeća zadovoljstvo tijekom recitiranja (Posokhova, 1999).

Slika 3 Prikaz virtualne slikovnice „Pia Mia” te njezin način korištenja

(izvor: <https://reamommystuff.home.blog/2021/05/19/pia-mia-slikovnice-pia-mia-u-parku-i-pia-mia-ima-novog-prijatelja-recenzija-interaktivnih-slikovnica/>, pristup: 15. 6. 2024.)

6. Zaključak

Slikovnica je dakako prva knjiga s kojom se dijete susreće. Prvi se put pojavila u 17. stoljeću i otad se počela razvijati te se još razvija. Svaka se slikovnica razlikuje na svoj način. Ona pomaže djetetu u razvoju govora, osjećaja za jezik, spoznavanja svijeta oko sebe, da uči o sebi samome te učenju prvih pojmova. Djeca pomoću slikovnica mogu riječima uspostaviti odnos prema svijetu i samome sebi. U današnje vrijeme, na tržištu se može naći veliki broj slikovnica, ali nisu sve jednako kvalitetne. U slikovnicama prisutne su teme s kojima se dijete susreće poput straha, bolesti, razdvajanja od roditelja, ali također i složenijim poput nasilja, spolnom zlostavljanju i mnogim drugim. Suvremenim istraživanjima djeci treba slikovnicu čitati od najranije dobi. Čitanje bi trebalo biti veselo i kroz igru, poticati da sudjeluju u čitanju slikovnice i da oni sami čitaju slikovnicu, komentirati s njima događaje u slikovnici te ako postoji problem riješiti taj problem s djecom. Također, prilikom čitanja pojedinih slikovnica razvijaju se osjećaji empatije, poštovanja, tolerancije i mnogi drugi. U čitanju slikovnice bitna je uloga odgojitelja i roditelja. Odgojitelji bi kroz često i radosno čitanje trebali poticati djecu na istraživanje slikovnica i drugih vrijednih književnih sadržaja te im osigurati prostor s mnoštvo slikovnica. Potrebno je djetetu dopustiti izbor slikovnice koja se njemu sviđa jer se na taj način razvija emocionalna povezanost između njega i slikovnice. Redovnim čitanjem djeca razvijaju naviku čitanja koja će se prenijeti u odraslu dob. Osim tiskanih slikovnica, djeca se susreću i s digitalnim slikovnicama. Uloga odgojitelja je poticati roditelje na istraživanje takve slikovnice s djecom jer obostrana suradljivost je jako bitna za razvoj i napredak djetetovih jezičnih vještina te im pomoći u njihovom korištenju pomoću drugih medija koji su u to uključeni. U slikovnici ne uživaju samo djeca već i odrasli prisjećajući se svoje najdraže slikovnice koju su čitali kao mali. Zbog toga treba slikovnicu cijeliti.

Literatura

1. Aladrović Slovaček, K.; Pavličević-Franić D., (2018) *Razvoj leksičke kompetencije u nastavi hrvatskoga jezika u osnovnoj školi.* // *Zbornik radova Šestoga hrvatskoga slavističkoga kongresa, 2. svezak / Botica, Stipe ; Nikolić, Davor ; Tomašić, Josipa et al. (ur.). Zagreb: Hrvatsko filološko društvo ; Hrvatski slavistički odbor, 2018. str. 945-954*
2. Aladrović Slovaček, K; Pavličević-Franić, D. (2014) *Kreativno mišljenje kao strategija u razvoju jezičnih vještina // ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКИ ПРИСТУПИ И СТРАТЕГИЈЕ – ПОДРШКА УЧЕЊУ И РАЗВОЈУ ДЕЦЕ / Ristić, Miroslava ; Vujović, Ana (ur). Beograd: Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2016. str. 299-307*
3. Apel, K; Masterson J. J. (2004) *Jezik i govor od rođenja do šeste godine.* Zagreb: Ostvarenje.
4. Arnold, D. H. et al. (1994) Accelerating Language Development Through Picture Book Reading: Replication and Extension to a Videotape Training Format, u: *Journal of educational psychology*, 86(2): 235-243.
5. Babić, N. (1980) Prilog proučavanju upotrebe tekstova u radu na razvoju i bogaćenju rječnika djece predškolske dobi, u: *Pedagoški rad: časopis za pedagoška i prosvjetna pitanja*, 5-6: 247- 258.
6. Batarelo Kokić I., (2015) *Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica.* Izvorni znanstveni članak, Školski vjesnik : časopis za pedagošku teoriju i praksu, Vol. 64 No. 3, str. 377-398, URI: <https://hrcak.srce.hr/151350>
7. Campagnaro, M. (2012). *Narrare per immagini: uno strumento per l'indagine critica.* Lecce: Pensa Multimedia.
8. Cope, B. (2001). New Ways with Words: Print and Etext Convergence. U Bill Cope and Diana Kalantzis (Eds.), *Print and Electronic Text Convergence* (str. 1–15). C-2-C Series. Altona, VIC: Common Ground Publishing
9. Crnković, M., (1967). *Dječja književnost: priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike.* Zagreb: Školska knjiga
10. Crnković, M., Težak, D. (2002) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine.* Zagreb: Znanje.
11. Flitner, A. (2005). *Konrade, tako je govorila gospođa mama: o odgoju i ne-odgoju.* Zagreb: Educa
12. Furlan, I. (1963) *Govorni razvoj djeteta, Savremena škola, Beograd*

13. Gliha-Selan, V. (1971) Uzroci nesporazuma oko kriterija vrednovanja slikovnica za djecu, u: *Slikovnica prva knjiga djeteta: radovi sa simpozija održanog 6. i 7. prosinca 1971. godine*, poseban otisak časopisa *Umjetnost i dijete* 19-20: 16-21
14. Hoffman, J. L. i Paciga, K. A. (2014). Click, swipe, and read: sharing e-books with toddlers and preschoolers. *Early Childhood Education Journal*, 42(6), 379-388.
15. Hržica, G. (2011). Pojavljivanje morfoloških kategorija i sintaktičkih obrazaca glagola u usvajanju hrvatskog jezika. Kvalifikacijski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za lingvistiku
16. Javor, R. (2000). *Kakva je knjiga slikovnica*. Zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
17. Jelaska, Z., Kovačević, M. (2001). Odnos glagola i imenica u ranome jezičnome razvoju. U: D. Sesar, I. Vidović Bolt, (ur.) *Zbornik radova II. Slavističkoga kongresa*. Zagreb: Filozofski fakultet, Hrvatsko filološko društvo, 441-442
18. Korat, O. i Shamir, A. (2012). Direct and indirect teaching: Using e-books for supporting vocabulary, word reading, and story comprehension for young children. *Journal of Educational Computing Research*, 46(2), 135- 152.
19. Kummerling- Meibauer, B., Meibauer J. (2019). *Slikovnica kao predmet*. *Libri et liberi*. 8(2), 257-258, doi: <https://doi.org/10.21066/carcl.libri.8.2.1>
20. Kuvač Kraljević, J., (2015). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb
21. Majhut, B. i Batinič, Š. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
22. Majhut, Berislav ; Zalar, Diana (2012) *Slikovnica // Hrvatska književna enciklopedija*. Sv 4 : S-Ž ; Velimir Visković (gl.ur.) ; Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2012. ; ISBN 9789532680225, preuzeto s <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/rad-ostalo/761367>, pristup: 22. 6. 2024.)
23. Matulka, D. I. (2008). *A picture book primer: Understanding and using picture books*. Boston, MA: Greenwood Publishing Group.
24. Oller, D. K. Eilers, R.E. (1988) *The Role of Audition in Infant Babbling*. *Child Development*, 59. 441- 449
25. Palmer, F. R. (1976), *Uvod u semantiku*. Cambridge University Press, str. 1-18
26. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
27. Pavliša, I. J., Lenček, M.(2011). *Fonološke vještine i fonološko pamćenje: neke razlike između djece urednoga jezičnoga razvoja, djece s perinatalnim oštećenjem*

- mozga i djece s posebnim jezičnim teškoćama kao temeljni prediktor čitanja. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 47, 1, 1-16.
28. Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje*. Zagreb: Alinea
29. Popova, M. (2015). Brain Pickings. Pretraženo 14. lipnja 2024. na: <http://www.brainpickings.org/>
30. Posokhova, I. (1999) *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece: priručnik za roditelje*. Zagreb: Ostvarenje
31. Prebeg-Vilke, M. 1991. *Vaše dijete i jezik – materinski, drugi, strani*. Zagreb: Školska knjiga.
32. Reed, V. A. (2005) *An introduction to Children with Language Disorders*. Boston: Allyn & Bacon
33. Roller-Halačev, M. (1986.), Kutić slikovnica kao kraći program predškolskog odgoja, U: Posilović, A. (ur.) *Kutić slikovnica: priručnik za osnivanje i rad*, Naša djeca, Zagreb, 19-60.
34. Rosch, E (1975) Cognitive Representations of Semantic Categories. *Journal Experimental Psychology: General*, 104839. 192-233
35. Rosch, E. (1973) Natural categories. *Cognitive Psychology*, 4. 328-350
36. Samardžija, M. (2003) *Leksikologija hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga
37. Scovel, T. (2001) *Psycholinguistics*. Oxford: Oxford University Press
38. Stričević, I. (2006.), Projekt Čitajmo im od najranije dobi, www.hkdrustvo.hr/datoteke/130, pristupljeno: 15.06. 2024.
39. Turza-Bogdan, T., Cvikić, L. (2023) *Dijete, jezik, pismenost: Jezični temelji i poticanje pismenosti u odgojno-obrazovnom kontekstu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet
40. Vodopija, I., (2006) . *Dijete i jezik: Od riječi do SMS-a*. Osijek: Matica hrvatska.
41. Vrsaljko S., Paleka Š., (2019)., *Pregled ranog govorno-jezičnoga razvoja*. Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilište u Zadru, doi: 10.15291/magistra.2824
42. Yokota, J. i Teale, W. H. (2014). Picture Books and the Digital World. *The Reading Teacher*, 67 (8), 577-585.
43. Zalar, D., Balić Šimrak, A. i Rupčić. S. (2014.) *Izlet u muzej na mala vrata prema teoriji slikovnice*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih kojih su u njemu navedeni.

(Vlastoručni potpis studenta)